

2015. évi ... törvény
egyres igazságszolgáltatást érintő törvények kommunista bűnök feltárása érdekében
szükséges módosításáról

1. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény módosítása

1. §

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény az alábbi XII./A fejezettel egészül ki:

“XII/A. Fejezet

**AZ EMBERIESSÉG ELLENI BŰNCSELEKMÉNYEK ÉS A KOMMUNISTA
DIKTATÚRÁBAN ELKÖVETETT EGYES BŰNCSELEKMÉNYEK ELKÖVETŐIRE
VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK**

141./A § (1) Az emberiesség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről szóló törvény hatálya alá tartozó bűncselekmények elkövetőivel szemben a 25. § rendelkezéseit azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az elkövető halála nem minősül büntetendőséget megszüntető oknak.

(2) Ha a bíróság az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetőjével szemben az elkövető halála esetén szabadságvesztést szab ki, megállapítja a végrehajtási fokozatot, de a végrehajtást nem rendeli el.”

2. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény módosítása

2. §

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) az alábbi új 554/E. §-sal egészül ki:

(XXVIII/A. Fejezet

A KIEMELT JELENTŐSÉGŰ ÜGYEK ELJÁRÁSI SZABÁLYAI

„A feljelentés elutasítása

554/E. § Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben a 174. § (1) bekezdés d) pontjában foglaltakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy az ügyész a feljelentést halál miatt nem utasíthatja el.”

3. §

A Be. az alábbi új 554/F. §-sal és azt megelőző alcímmel egészül ki:

„A nyomozás megszüntetése

554/F. § (1) Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben az ügyész a nyomozást a 190. § (1) bekezdés e) pontjára hivatkozással nem szüntetheti meg.”

4. §

A Be. az alábbi új 554/G. §-sal és azt megelőző alcímmel egészül ki:

„Jogorvoslat a nyomozás során

554/G. § Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben, amennyiben a feljelentő a Nemzeti Emlékezet Bizottsága vagy annak tagja, az ügyésznek vagy a nyomozó hatóságnak a feljelentés elutasításáról, a nyomozás részbeni mellőzéséről, felfüggesztéséről, illetve megszüntetéséről szóló határozata ellen a közléstől számított nyolc napon belül panasszal élhet.”

5. §

A Be. az alábbi új 554/J. §-sal és azt megelőző alcímmel egészül ki:

„Egyéb eljárási szabályok a terhelt halála esetén

554/J. § (1) Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben a nyomozásnak nem akadályozza a terhelt halála; ebben az esetben is gondoskodni kell a bizonyítási eszközök felderítéséről és biztosításáról.

(2) Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó bűncselekmény miatt indult nyomozást követően, ha a nyomozás adatai alapján a vádemelésnek nincs akadályozása, az ügyész a terhelt halála esetén is vádat emel.

(3) A vádiratnak a 217-218. §-ban meghatározottak mellett tartalmaznia kell a (2) bekezdésben felsorolt körülmények részletes leírását, és azt az indítványt, hogy a bíróság a terhelt halála ellenére folytassa le az eljárást.

(4) A bíróság a terhelt halála esetén az erre irányuló ügyészi indítványra jár el.

(5) A bíróság további eljárására a XII-XIII. Fejezet rendelkezéseit kell alkalmazni.

(6) Az (1)-(4) bekezdésben foglaltakat megfelelően alkalmazni kell a másodfokú és a harmadfokú bírósági eljárásban is.”

6. §

A Be. az alábbi új 554/M. §-sal és az azt megelőző alcímmel egészül ki:

„Az eljárás megszüntetése, eljárás megszüntető végzés

554/M. § (1) Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben a 267. § (1) bekezdés c) pontjában foglaltakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a bíróság az eljárást a vádlott halála miatt nem szüntetheti meg.

(2) Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben a 332. § (1) bekezdés a) pontjában valamint (5) bekezdésében foglaltakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a bíróság az eljárást a vádlott halála miatt nem szüntetheti meg.”

7. §

A Be. az alábbi új 554/N. §-sal és az azt megelőző alcímmel egészül ki:

„Az elsőfokú bíróság ítéletének hatályon kívül helyezése

554/N. § (1) Az 554/B. § h) valamint i) pontjának hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben a 373. § (1) bekezdés I. pont a) alpontjában foglaltakat azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a másodfokú bíróság az eljárást a vádlott halála miatt nem szüntetheti meg.”

8. §

A Be. az alábbi 603/D. §-sal egészül ki:

(Átmeneti rendelkezések)

„603/D. § (1) „E törvénynek az egyes igazságszolgáltatást érintő törvények kommunista bűnök feltárása érdekében szükséges módosításáról szóló 2015. évi ... törvénnyel megállapított rendelkezéseit az egyes igazságszolgáltatást érintő törvények kommunista bűnök feltárása érdekében szükséges módosításáról szóló 2015. évi ... törvény hatálybalépésekor folyamatban lévő ügyekre is alkalmazni kell.”

(2) Nincs helye a feljelentés ismételt elutasításának azon az alapon, hogy az 554/B. § h) vagy i) pontja hatálya alá tartozó kiemelt jelentőségű ügyben az ügyész a feljelentést – az egyes igazságszolgáltatást érintő törvények kommunista bűnök feltárása érdekében szükséges módosításáról szóló 2015. évi ... törvény hatálybalépését megelőzően - halál miatt elutasította.”

9. §

Jelen törvény a kihirdetését követő harmincadik napon lép hatályba.

INDOKOLÁS

Általános indokolás

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága a Nemzeti Emlékezet Bizottságáról szóló 2013. évi CCXLI. törvény 1. § (4) bekezdése alapján jogalkotási javaslattal fordult az Országgyűléshez, amelyben lengyel példára kezdeményezte a már elhunyt kommunista bűnösök által elkövetett bűncselekmények vizsgálatának lehetővé tételét.

A büntetőeljárásnak jelenleg Btk-ban és Be.-ben nevesített akadályát jelenti az elkövető halála. Ez az akadály különös jelentőséggel bír a kommunista bűncselekmények miatt történő felelősségre vonás során.

A kommunista bűncselekmények üldözése a rendszerváltoztatásig fel sem merülhetett. A jogalkotó ezt követően is csak az Alaptörvény 2012-es hatályba lépésével, valamint az emberiesség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről 2011. évi CCX. törvény (Lex Biszku) elfogadásával teremtette meg az emberiesség elleni bűncselekmények, valamint a kommunista diktatúrában politikai indokból elkövetett bűncselekmények üldözésének lehetőségét.

Többek között a megkésett jogalkotás eredménye az, hogy ezen ügyek egyik közös jellemzője mára a jelentős időmúlás lett, annak összes következményével: az elkövetők - csak úgy, mint áldozataik - gyakran már nem élnek, a bizonyítás nehézkes.

A Lex Biszku talaján lefolytatott eljárások nem lehetnek eredményesek, ha a jogalkotó az időmúlás konzekvenciáját nem vonja le, ha ebben a tekintetben nem egységesíti a szabályozást.

Az eljárás célja a módosítást követően az lenne, hogy az elkövető halála ellenére is lefolytatható a büntetőeljárás. Az intézmény technikailag sokban hasonlítana a távollévő terhelttel szemben folytatott büntetőeljáráshoz, mindkét intézmény közös vonása ugyanis, hogy a terhelt nem vesz részt fizikailag az eljárásban.

A kommunista korszakban politikai okból elkövetett bűncselekmény esetében a jogalkotó az elkövetők megbüntetése helyett a generálprevenციót, valamint az áldozatok maradéktalan erkölcsi kárpótlását helyezné előtérbe. A kommunista bűncselekmények vizsgálatával kapcsolatos, Alaptörvényben megfogalmazott új büntetőjogi szemlélet így válik teljessé a gyakorlat számára.

Jelen módosítás létjogultságát igazolja a lengyel példa is: Lengyelországban, az ottani Nemzeti Emlékezet Intézete kötelékében működő ügyészi szervek - jogi szabályozásuk talaján - abban az esetben is elfogadják a kommunista bűncselekmények miatt tett feljelentéseket, megindítják a nyomozást, és lefolytatják a büntetőeljárásokat, ha kezdettől nyilvánvaló számukra, hogy a feltételezett elkövető már nem él.

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága ezt a példát tartotta szem előtt, amikor olyan jogalkotási javaslat kidolgozásába kezdett, amely alapján a jövőben a Bizottság hatáskörébe tartozó ügyekben akkor is büntetőeljárást lehetne folytatni, ha a gyanúsításra az elkövető halála miatt nincs lehetőség.

Tekintettel arra, hogy jelen módosítás hazánkban is hozzájárulhat a társadalom igazságérzetének helyreállításához, az igazságszolgáltatásba vetett közbizalom növeléséhez, javaslom jelen törvény elfogadását az Országgyűlésnek.

Részletes indokolás

Az 1. §-hoz

Az elkövető halála esetén történő büntetőjogi felelősségrevonás feltételeit elsősorban az anyagi szabályok módosításával szükséges megteremteni. Ehhez a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) általános részének módosítása szükséges. A Btk. rendszerének megbontása nélkül a speciális szabályokat egy új fejezetbe kell integrálni, amely fejezet kifejezetten az emberiség elleni bűncselekmények és a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények elkövetőire vonatkozik.

Itt szükséges rendelkezni arról, hogy az elkövető halála nem minősül büntethetőséget megszüntető oknak. Tekintettel arra, hogy az elkövető halála esetén a büntetés végrehajtására nincs lehetőség, ennek konzekvenciáit az ítéletben kell rögzíteni.

A 2. §-hoz

Az általános indokolásban megfogalmazott jogpolitikai célok elérése érdekében a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) módosítása is szükséges. A Be. XXVIII/A. Fejezete tartalmazza a kiemelt jelentőségű ügyek eljárási szabályaira vonatkozó rendelkezéseket.

A Be. 554/B § h) és i) pontja alapján kiemelt jelentőségű ügynek minősülnek az emberiség elleni bűncselekmények büntetendőségéről és elévülésének kizárásáról, valamint a kommunista diktatúrában elkövetett egyes bűncselekmények üldözéséről szóló törvényben meghatározott nemzetközi jog szerint el nem évülő, valamint kommunista bűncselekmények.

Ahhoz, hogy a gyanúsítást megelőzően büntetőeljárást lehessen folytatni a Be. 554/B § h) és i) pontjának hatálya alá eső azon ügyekben, ahol a feltételezhető gyanúsított már a feljelentés időpontjában elhalálozott, a feljelentés elutasításának indokai közül – ezen bűncselekmények vonatkozásban – törölni szükséges a halált, mint feljelentés-elutasítási okot.

A 3. §-hoz

Az eljárások sikere szempontjából garanciális jelentőségű, hogy a nyomozás megszüntetésére a gyanúsított halála miatt ne kerüljön sor.

A 4. §-hoz

A Be. a feljelentés elutasítása miatti panaszjogot jelenleg a sértettnek, illetve a központi államigazgatási szerveknek biztosítja.

A Nemzeti Emlékezet Bizottsága az Alaptörvény U) cikkében nevesített állami szerv, amelynek tagjai a törvény szerint egymástól függetlenek. A Bizottság nem minősül központi államigazgatási szervnek. Erre tekintettel a Be. 554/B § h) és i) pontjának hatálya alá eső ügyekben a Bizottság és annak tagja részére a panaszjogot a Be. XXVIII/A. Fejezetének módosítása útján kell biztosítani.

Mindez egybeesik a jogalkotói szándékkal, másrészt az állami szervek egységes elbírálása irányába hat.

Az 5. §-hoz

A terhelt halála esetén alkalmazandó eljárási szabályokat tartalmazza.

A 6. -7. §-okhoz

Az eljárások sikere szempontjából garanciális jelentőségű, hogy a bíróság az eljárást a vádlott halála miatt ne szüntesse meg.

A 8. §-hoz

Az átmeneti rendelkezések között szükséges rendelkezni arról, hogy a feljelentés elutasításával kapcsolatos megváltozott eljárási szabályokat a hatálybalépéskor már az ügyészség részére benyújtott, de ott még el nem bírált feljelentésekkel összefüggésben is alkalmazni kell.

Ugyanitt szükséges rendelkezni arról is, hogy a hatályba lépést megelőzően halál miatt elutasított feljelentéseket nem lehet azon az alapon ismét elutasítani, hogy korábban elutasításra kerültek.

A 9. §-hoz

Hatályba léptető rendelkezést tartalmaz. A harminc nappal eltolt hatályba lépés elegendő felkészülési időt biztosít az érintetti kör számára.